

Perfektum

Nedenfor forklares begrebet perfektum i tegnsprog med særlig vægt på de forskellige måder at udtrykke perfektum på og deres betydning. I afsnit I gennemgås begrebet perfektum med eksempler fra dansk. I afsnit II, som er det længste, gennemgås en række perfektumkonstruktioner i tegnsprog. I afsnit III og IV fortælles om brugen af perfektum sammen med andre tegnsprogselementer: i afsnit III visse tegnmodifikationer og i afsnit IV tidsangivelser. Til sidst er der et resumé, en tegnliste og en ordliste).

Tegnsprogseksemplerne er hentet fra fortællinger på dansk tegnsprog og kan ses i videoklipsamlingen "Perfektum" (u.å.), herefter forkortet PERF.

I: Begrebet perfektum

De to tekster nedenfor handler om samme mand. Begge handler først om hans nuværende liv og derefter om hans fortid:

Eks. 1a:

Jens er 25 år. Han bor i København.
Tidligere var han cykelbud, og senere kørte han taxa, og så var han vikar i en børnehave.

Eks. 1b:

Jens er 25 år. Han bor i København. Han har været cykelbud og han har kørt taxa og han har også været vikar i en børnehave.

Eksemplerne illustrerer to måder, hvorpå man på dansk kan angive, at noget finder sted før noget andet. I eks. 1a fremgår det af tidsangivelser og verber. I eks. 1b fremgår det kun af verberne.

Der er ikke fuldstændigt frit valg mellem de to måder. Valget afhænger af hensigten med at tale om noget tidligere. Det bliver tydeligere, når man ser, hvordan teksterne fortsætter.

Eks. 2a:

Jens er 25 år. Han bor i København. Tidligere var han cykelbud og senere kørte han taxa og så blev han vikar i en børnehave. Der traf han Jette. De flyttede sammen og fik sønnen Victor. Da Victor var ca. 1 ½ år begyndte Jette at undre sig ...

Eks. 2b:

Jens er 25 år. Han bor i København. Han har været cykelbud, og han har kørt taxa, og han har også været vikar i en børnehave. Nu er han i gang med pædagoguddannelsen. Til sommer er han færdig, og så vil han ...

I eks. 2a skifter tidspunktet for fortællingen, endda flere gange. I de første to sætninger er tidspunktet 'i dag'. Ved ordet "tidligere" skifter det til et uspecificeret tidligere tidspunkt, og ved "senere", "så" og "da Victor var ca. 1 ½ år" skifter det yderligere til successivt senere tidspunkter. Eks. 2 er anderledes, for *fortællingen* skifter ikke tidspunkt, selv om vi også her hører om forskellige perioder i Jens' liv inkl. hans nutid og fortid. Teksten er opbygget på en sådan måde, at den overalt tager udgangspunkt i hans liv i dag. Oplysningerne om hans fortid og (forventede) fremtid fremstår således om baggrundsinformation, der bidrager til forståelsen af personen Jens i dag *uden at ændre tidspunktet for fortællingen*.

Bruge man på dansk en tidsangivelse som 'tidligere', 'for nylig' o. lign. angiver man både, at man nu fortæller om noget, der skete på et tidligere tidspunkt, og at tidspunktet for fortællingen skifter til det pågældende tidspunkt. Benytter man *ikke* nogen tidsangivelse, men kun sammensatte verber som 'har kørt' eller 'har været', angiver man ligeledes, at man fortæller om noget, der fandt sted

tidligere, men *man sender samtidig et signal til modtageren om, at fortællingens tidspunkt ikke ændrer sig*. Sådanne former af verber kaldes *perfektum*-konstruktioner.

Ikke alle sprog har perfektumkonstruktioner, men nogle har altså. Antallet af perfektumkonstruktioner er dog forskellige fra sprog til sprog, og reglerne for, hvordan de dannes og bruges, ligeledes forskellige. Også dansk tegnsprog har perfektumkonstruktioner. I næste afsnit forklares det, hvordan de dannes og bruges.

II: Perfektumkonstruktioner i tegnsprog

II.1 Tre basale perfektumkonstruktioner

Betragt følgende eksempel, hvor tegnet HJEMME bruges to gange. Eksemplet er fra en fortælling, der udspringer sig en eftermiddag, hvor fortællingens hovedperson kommer hjem fra skole og får på fornemmelsen, at en af forældrene må have været hjemme i løbet af dagen. Nu sidder hun og ser TV, da hun hører nogen komme hjem. Læg især mærke til tegnene lige før HJEMME:

Eks. 3¹ (PERF, klip 3):

rot.svo _____ rot.v _____ rot.svo+? _____
MOR Pf:komme+sv+c / HEJ gestus / PEG+svo [] **FÆRDIG** HJEMME **FÆRDIG** PEG+svo /
?
I-BYEN PEG+svo [moderens svar citeres] PEG+c Pf:kigge+c+svo gestus /
rot.svo+? _____
MÅSKE FAR / **haft (M)** HJEMME gestus

Min mor kom hen til mig. - Hej, sagde jeg. Har du været hjemme og gik du så i byen [senere]? [Moderens (benægtende) svar citeres]. Nå, tænkte jeg, så er det måske far, der har været hjemme.

Eksemplet omfatter en kort samtale mellem mor og datter. To gange i forbindelse med samtalen fortælles der om noget inden samtalen. Første gang sker det i spørgsmålet til moren. Datteren spørger hende jo, om hun *har været* hjemme (og derpå gik i byen). Da moren svarer benægtende, konkluderer datteren, faren måske *har været* hjemme.

Perfektum bliver her angivet på to måder, første gang med **FÆRDIG** og anden gang med **haft(M)**. Eksemplet viser altså to måder at danne perfektum på i tegnsprog. Nedenfor illustreres endnu én.

I en tegnsprogsfortælling blev samme opfattelse nævnt to gange med få minutters mellemrum. Den gik ud på, at en kvinde var sikker på, at hun og hendes mand tidligere havde talt en bestemt sag grundigt igennem og havde indgået en aftale. Første gang blev det fortalt således:

Eks. 4 (PERF, klip 4):

SYNES PEG+c / TO+begge+c+h **FÆRDIG** SNAKKE SAMMEN TO+begge+c+h /
ENIG I-ORDEN OK / PEG+h TAGE-TIL+gentagelse+h SPORT^KLUB /
PEG+c TAGE-TIL+gentagelse+v DØV^FORENING / **FÆRDIG**

Jeg syntes ellers, vi havde talt om det, og at vi var enige om, at han kunne dyrke sportsklubben og jeg døveforeningen.

¹ Se evt. afsnittet Transskription lige efter resuméet mht. detaljer i transskriptionen.

Senere blev der sagt således:

Eks. 5 (PERF, klip 5):

rot.h
SYNES TO+begge+c+h SNAKKE+afsluttet gestus PEG+c ENIG TO+begge+c+h gestus

Jeg mener, vi har talt om det, og at vi er enige, [sagde jeg til ham].

Her gengives en samtale mellem ægtefællerne, hvor kvinden formulerer samme opfattelse, altså at hun mener, hun og manden har talt en sag igennem og indgået en aftale. Det samme kan altså beskrives enten med FÆRDIG SNAKKE eller med en modifikation af SNAKKE, der her kaldes afsluttet. Eks. 3-5 illustrerer tilsammen tre forskellige måder at udtrykke perfektum på i tegnsprog: FÆRDIG, haft(M) og modifikationen afsluttet.

Der er altså tre basale perfektumkonstruktioner i tegnsprog. Man kan endog finde alle tre måder brugt ved samme verbum. Det betyder dog ikke, at der i en given situation er fuldstændigt frit valg mellem dem. I næste afsnit gennemgås og sammenlignes de.

II.2 Hvordan vælger man mellem de basale perfektumkonstruktioner?

Sætninger uden verbum

I sætninger uden verbum er der kun én mulighed, nemlig haft(M):

Eks. 6 (PERF, klip 6):

... ÅRSAG PEG+m ROSKILDE gestus / RIG+* HISTORIE ENGANG+*

opremsning
FORSKELLIG+gentagelse KULTUR OGSÅ **haft** HANDEL^BY /

opremsning
OGSÅ **haft** KONGE^BY / HOVED^BY **haft**

... for Roskilde har en utrolig rig fortid, der sket meget forskelligt mht. kultur, og den har desuden været handelsby og den har også været kongeby, og den har været hovedstad.

Tidspunktet for fortællingen er her fortælleøjeblikket, altså det tidspunkt, hvor fortællingen blev optaget på video. Sætningerne med haft(M) beskriver forskellige perioder før dette tidspunkt (i dette tilfælde længe før).

Eks. 7 (PERF, klip 7):

rot.mhn
LÆGE TAGE-TIL+sv+c / HVAD / PEG+c JA ÅRSAG ENGANG GANG gestus
sidst
TRE-ÅR ENGANG PEG+mhn / **haft (M)** PEG+mhnn² SKADE^STUE PEG+mhn /
siden
SAMME STED PEG+mhnn / [FÅ ...]

Så kom en læge og spurgte, hvad der var i vejen, og jeg fortalte, at det [nemlig at datteren hylede] skyldtes, at hun sidste gang, det var 3 år tidligere - hun havde nemlig været her før, på samme skadestue - [da fik hun]

² Locusset mhnn betyder her et locus lavere end mhn.

Tidspunktet for fortællingen er først en dag, hvor en voksen var med et barn på skadestuen efter et cykeluheld. Ved ENGANG GANG / TRE-ÅR ENGANG skifter tidspunktet til et tidspunkt tre år forinden, men tegnsprogsbrugeren fortryder tilsyneladende. I hvert fald afbryder hun og påbegynder en ny sætning, denne gang igen med skadestuebesøget efter cykeluheldet som tidspunkt for fortællingen. Sætningen med haft(M) beskriver her et tidligere besøg på den pågældende skadestue. Eksemplet viser, at en perfektumsætning med haft(M) og kan betyde, at nogen eller noget har været et bestemt sted.

Eks. 8 (PERF, klip 8):

LUKSUS FIN DEJLIG / FORTSÆTTE+* / NU **haft (M)** NÆSTEN TREDIVE ÅR / HAVE

Det var virkelig flot. Det fortsatte så igennem nogen tid, ja nu har de haft den i næsten tredive år, den have.

Ved tidsangivelsen NU skifter tidspunktet for fortællingen til fortælleøjeblikket. Sætningen med haft(M) beskriver her en længere periode før dette tidspunkt (i dette tilfælde de forudgående næsten 30 år).

Eks. 9 (PERF, klip 9):

PEG+v KIR- ROSKILDE / VED-SIDEN-AF+v / LILLE OMRÅDE+v [tøver]

OMRÅDE+v HEDDE Lejre(M) / LEJRE / PEG+v GAMMEL+* KONGE^GÅRD+v /
Pf:helhed+v_____

FORSKELLIG+v PEG+v / **haft (M)** ENGANG KONGE / HEDDE Dan (H) / PEG+v /
Pf:helhed+v_____

LILLE+v / Roar (M)
søn

Kirk- Uden for Roskilde er der et lille sted, der hedder Lejre. Der ligger en gammel kongegård og forskellige andre ting. Der har engang været en konge dér, som hed Dan, og hans søn hed Roar.

Tidspunktet for fortællingen er her fortælleøjeblikket. Sætningen med haft(M) omhandler en periode før dette tidspunkt (efter indholdet at dømme flere hundrede år før).

Eks. 6-9 indeholder sætninger uden verbum, bl.a. dem om, at Roskilde har været handelsby, at et barn engang havde været på en bestemt skadestue, og at nogen havde haft en bestemt kolonihave i mange år. I eks. 9 er der tale om en upersonlig sætning (haft(M) ENGANG KONGE). I sådanne sætninger kan man kun danne perfektum på én måde, nemlig med haft(M).

Sætninger med verbum

Ved verber, der betegner en tilstand så som at sidde, bo, være gift eller være ung, er det også kun muligt at danne perfektum på én måde, nemlig med haft(M).

Eks. 10 (PERF, klip 17):

... GIFT MED EN AMERIKANSK KVINDE PEG+v /

PEG+v TO+begge+m **haft (M)** GIFT SYV-ÅR

... Han var gift med en amerikansk kvinde. De havde været gift i syv år.

Langt de fleste tegnsprogssætninger indeholder dog verber, der betegner en handling så som at spise eller gå, og i sådanne sætninger er der som oftest mere end én måde at danne perfektum på. I mange tilfælde kan man vælge haft(M) eller FÆRDIG og i en hel del tilfælde også +afsluttet. Vi skal først se på forskellen mellem FÆRDIG og haft(M).

FÆRDIG versus haft(M)

De to næste eksempler handler begge om en person, som har moret sig. I eks. 10 bruges FÆRDIG, i eks. 11 haft(M):

Eks. 11 (PERF, klip 10):

(En kvinde betragter en sovende mand i et tog.)

PEG+m / MAND FED / SOVE SNORKE+længe /

BUKSER KNAppe-BUKSER-OP+gentagelse/ SE PEG+m / **FÆRDIG** I-BYEN PEG+m /

TURE-RUNDT+* / DRIKKE+* / SPISE-MED-BESTIK+* / SE PEG+m /

Kigge-Pf+c+m+*

Over for mig sad en temmelig korpulent herre, som sov dybt. Han snorkede i et væk og hans bukser var knappet op. Det var tydeligt, at han havde været på en ordentlig sviretur med rigeligt såvel vådt som tørt.

Tidspunktet for fortællingen er her et øjeblik, hvor en kvinde sidder i toget og betragter den sovende mand. Sætningen med FÆRDIG omhandler en række fornøjelige begivenheder før dette øjeblik.

Eks. 12 (PERF, klip 11):

(En ung mand, som er dødsdømt, sidder i sin fængelscelle og tænker over sit liv og sammenligner det med faderens.)

opremsning _____
FAR **haft (M)** UNG TURE-RUNDT FORELSKET **haft (M)** PEG+ho / ...

Far har jo haft sin ungdom og har prøvet at more sig og være forelsket ...

Tidspunktet for fortællingen er her et øjeblik, hvor den unge mand sidder og tænker over sit liv og sammenligner det med farens. Sætningen med haft(M) beskriver et ubestemt antal fornøjelige begivenheder i farens liv inden dette øjeblik.

I eksemplet med FÆRDIG var mandens underholdende tur en specifik begivenhed, der fandt sted forud for situationen i toget. Perfektum med FÆRDIG bruges kun om en specifik begivenhed inden tidspunktet for en fortælling. Eksemplet med haft(M) ovenfor handlede som nævnt ikke om specifikke begivenheder i farens liv, men den unge mand konstaterede, at faren har haft bestemte slags oplevelser i løbet af sit liv (uanset om de forekom én eller flere gange). Perfektum med haft(M) ved et handlingsverbum angiver, at handlingen ansues som et generelt fænomen, ikke en specifik begivenhed. De to slags perfektum kaldes derfor her hhv. *specifik perfektum* og *generel perfektum*.

Forskellen mellem specifik og generel perfektum findes ikke i dansk, så har man dansk som modersmål, kræver det nogen tilvænning at blive opmærksom på, hvornår hhv. den ene og den anden perfektum er påkrævet.

FÆRDIG og +afsluttet

I eks. 4 og 5 blev verbet SNAKKE brugt med hhv. FÆRDIG og +afsluttet. Bemærk at de to perfektumformer blev brugt om *samme situation*. Perfektum med +afsluttet er således specifik perfektum ligesom FÆRDIG.

Som tommelfingerregel kan man regne med, at der er frit valg mellem perfektum med FÆRDIG og perfektum med +afsluttet, det er altså lige rigtigt at sige fx FÆRDIG KØBE og KØBE+afsluttet. Der er dog tilfælde, hvor kun den ene perfektumform kan bruges.

Begrænsninger i brugen af FÆRDIG og +afsluttet

Eks. 13 nedenfor illustrerer et tilfælde, hvor der er brug for specifik perfektum, men ikke frit valg mellem FÆRDIG og +afsluttet. Eksemplet minder om eks. 11, der handlede om en kvinde i et tog, som betragtede en sovende mand og satte hans adfærd i forbindelse med et bestemt sandsynligt forudgående handlingsforløb. I eks. 13 betragter en jeg-person fra sit køkkenvindue en kvinde, der løber rundt og opfører sig særpræget. Derpå sætter jeg-personen kvindens adfærd i forbindelse med en bestemt mulig forudgående hændelse.

Eks. 13 (PERF, klip 12):

PEG+c Pf:kigge+c+mh / INDSE-FORBINDELSE PEG+mh GLEMME+**afsluttet**

NØGLE / derfor(M) PEG+mh

Jeg kiggede på hende og indså hurtigt, at hun måtte have glemt sine nøgler.

Man kunne tro, det var tilfældigt, der blev brugt GLEMME+afsluttet her, og at man lige så godt kunne bruge perfektum med FÆRDIG (FÆRDIG GLEMME), men det er ikke tilfældet. Tegnsprogsbrugere er enige om, at GLEMME+afsluttet er brugbart her, men ikke FÆRDIG GLEMME. Der er altså nogle begrænsninger på brugen af FÆRDIG (og +afsluttet), som man må lære sig.

FÆRDIG bruges fortrinsvis om viljestyrede handlinger foretaget af et levende væsen. Ved tegn, som bruges *upersonligt* (typisk vejr-tegn som SNE og BLÆSE, men også andre, fx SKE), bruger man derfor ikke FÆRDIG, men kan så i stedet bruge +afsluttet. *Sanseverber* som SE og HØRE betegner normalt heller ikke en viljestyret handling. (Man bestemmer jo ikke selv, om man ser eller hører noget bestemt.) Derfor bruger man normalt heller ikke FÆRDIG ved sanseverber, men bruger i stedet +afsluttet. Mange verber, som betegner *tankevirkksomhed*, fx FORSTÅ, HUSKE, GLEMME er heller ikke viljestyrede (man bestemmer jo ikke selv, om man fx forstår noget). Også for dem gælder det, at man sædvanligvis ikke bruger FÆRDIG, men i stedet +afsluttet, jf. eks. 13 ovenfor. Det samme gælder verber, der betegner noget, der normalt sker ufrivilligt eller utilsigtet, såsom TABE, VINDE, FALDE, NYSE.

Nogle verber kan dog bruges på flere måder. Fx bruges SE ofte som sanseverbum, men undertiden har det betydningen 'se på en sag, tage sig af en sag', og i sådanne tilfælde betegner det en viljestyret handling og kan så godt have perfektum med FÆRDIG, fx "PEG+c FÆRDIG SE PEG+c" ("jeg har set på det"). Et verbum som FALDE betegner normalt noget utilsigtet, men hvis nogen bevidst øver sig i at falde på en bestemt måde (fx som forberedelse til en filmoptagelse), er der jo tale om viljestyrede fald, og i en sådan kontekst vil også FÆRDIG kunne bruges som perfektumtegn ved FALDE.

Modifikationen +afsluttet kan bruges, uanset om en handling er viljestyret eller ej, men den kræver, at tegnets bevægelse tillader modifikationen. Bl.a. ved tegn med bevægelse i to retninger som fx

ADMINISTRERE, DISKUTERE og DANSE er det tvivlsomt, om bevægelsen tillader +afsluttet. Gør den ikke det, kan man i stedet bruge perfektum med FÆRDIG.

Et tegn som OPLEVE/LEVE er specielt ved, at det muligvis ikke kan danne specifik perfektum. (Perfektum med FÆRDIG er formentlig udelukket, da det at opleve noget og det at leve ikke er viljestyrede handlinger. Modifikationen +afsluttet er muligvis også udelukket, da tegnet har bevægelse i to retninger, og bevægelsen derfor kan være uforenelig med +afsluttet.) Hvis OPLEVE/LEVE ikke kan danne specifik perfektum, kan man blive nødt til at omskrive, hvis man vil fortælle, at man forinden har oplevet noget bestemt. En oplagt løsning kunne være i stedet at sige, at man har set eller hørt noget bestemt. (SE eller HØRE kan jo let danne specifik perfektum med +afsluttet.)

II.3: Opsummering

Vi kan foreløbig opsummere brugen af de tre basale perfektumkonstruktioner således:

Sætninger uden verbum eller med tilstandsverbum

Hvis en sætning ikke har noget verbum eller har et tilstandsverbum som SIDDE, BO, GIFT eller UNG, er kun én perfektumform mulig: perfektum med haft(M).

	haft(M)
--	---------

Sætninger med handlingsverbum

I sætninger med handlingsverbum afhænger perfektumformen af, om man taler om en handling som et generelt fænomen eller som en specifik begivenhed.

	Handling anskuet som generelt fænomen: <i>generel perfektum</i>	Handling anskuet som specifik begivenhed: <i>specifik perfektum</i>
<i>viljestyret</i>	haft(M)	FÆRDIG, +afsluttet*
<i>ikke-viljestyret</i>	haft(M)	+afsluttet*

* Forudsat at verbets bevægelse tillader modifikationen.

Generel perfektum, altså konstruktioner med haft(M), bruges typisk, når man taler om en forudgående handling som et generelt fænomen snarere end én eller flere specifikke begivenheder. Hvis man vil spørge én, om han/hun nogensinde har foretaget en bestemt handling (fx sprunget ud i faldskærm eller kysset en frø), vil man typisk vælge en konstruktion med haft(M). Det samme gælder, hvis man vil betone en kontrast ml. én, der har gjort noget bestemt (fx deltaget i OL), og én, der ikke har.

Specifik perfektum, altså perfektum med FÆRDIG eller +afsluttet, bruges typisk, når man vil fortælle om en specifik forudgående handling eller række af handlinger. Hvis man vil vide, hvordan en situation er her og nu, og derfor spørger nogen, om vedkommende har gjort noget bestemt (fx ringet efter en taxa eller tændt for ovnen), vælger man typisk en konstruktion med FÆRDIG eller +afsluttet.

Taler man om en specifik begivenhed, kan man ofte vælge frit mellem perfektum med FÆRDIG og +afsluttet. Der er dog tilfælde, hvor kun den ene af disse former kan bruges. For detaljer se afsnittet om begrænsninger i brugen af disse former i afsnit II.2.

II.4 Endnu en anvendelse af perfektum med FÆRDIG?

Som tidligere nævnt kan man kun bruge én perfektumform i sætninger med tilstandsverb, mens der er flere at vælge imellem i sætninger med handlingsverb. Men hvad så med en sætning, der indeholder både et tilstandsverb og et handlingsverb? Hvordan vælger man perfektumform her? Et af de tidligere eksempler giver et fingerpeg. Det gentages nedenfor i lidt forkortet udgave.

Eks. 3 igen (forkortet):

(Fortælleren forestiller sig her et muligt forudgående handlingsforløb, hvor hendes mor først vendte hjem fra arbejde og så var hjemme lidt og derpå gik i byen. Altså et forløb med både tilstanden at være hjemme og forskellige handlinger bl.a. at gå i byen. Hun stiller nu et spørgsmål til moren for at få be- eller afkræftet sin formodning.)

rot.svo _____ rot.v _____ rot.svo+? _____
MOR Pf:komme+sv+c / HEJ gestus / PEG+svo [] **FÆRDIG** HJEMME **FÆRDIG** PEG+svo /
?
I-BYEN PEG+svo (...)

Min mor kom hen til mig. - Hej, sagde jeg. Har du været hjemme og gik du så i byen [senere]? (...)

To ting overrasker umiddelbart her. For det første er det uventet, at tegnsprogsbrugeren valgte FÆRDIG HJEMME (man forventer jo perfektum med haft(M) ved en tilstand så som at være hjemme). For det andet er det sidste spørgsmål "I-BYEN PEG+svo" ("Går du i byen?/Gik du i byen?") et noget særpræget spørgsmål at stille til en person, der træder ind ad døren til sit hjem. Men en mulig fælles forklaring på den uventede brug af FÆRDIG før HJEMME og det sidste lidt underlige spørgsmål er, at tegnsprogsbrugeren oprindelig ville stille ét lidt længere spørgsmål til moren, fx "FÆRDIG HJEMME / I-BYEN / FÆRDIG PEG+svo", men glemte I-BYEN, og derfor tilføjede "I-BYEN PEG+svo" ikke for at stille et nyt (underligt) spørgsmål, men for at reparere forglemmelsen.

Hvis det er rigtigt, at tegnsprogsbrugeren oprindelig ville stille ét spørgsmål med både HJEMME og I-BYEN ("Har du været hjemme og så en tur i byen?"), tyder eksemplet på, at perfektum med FÆRDIG ikke kun kan angive perfektum ved handlinger, men også ved mere komplekse forløb, der omfatter både handlinger og tilstande.

II.5: Danske mundbevægelser ved FÆRDIG

I de forudgående eksempler har tegnet FÆRDIG været ledsaget af den danske mundbevægelse <færdig>. Men <færdig> er ikke den eneste danske mundbevægelse, man kan komme ud for ved dette tegn. Nedenfor kommer et eksempel med perfektum dannet med FÆRDIG, hvor FÆRDIG har mundbevægelse <har-været>:

Eks. 14 (PERF, klip 28):

... PEG+c SNAKKE MED EN DØV MAND PEG+h / SELV ÆLDRE /
PEG+h SIGE **FÆRDIG+h** TAGE-TIL+h+v PARIS / PEG+h TAGE-TIL+h+v /
har-været
SE+v PEG+v / DØV^UNDERVISE OGSÅ PEG+v PARIS HAR GAMMEL MATERIALE /

PEG+h SE+v / neg / nik / PEG+h FØLE / MOSKVA PEG+sh / FØR /

HAR+sh 2hMERE+* LUKSUS MATERIALE / gestus VÆRDI+* / gestus VÆK+*

... Jeg snakkede med en ældre døv herre, som fortalte, at han havde været i Paris, og da han så det - de har nemlig også gamle materialer vedrørende døveundervisningens historie dér - så kunne han se, at man i Moskva, altså før i tiden, havde en endnu flottere samling, den var utrolig værdifuld. Men den er altså helt væk.

En anden hyppig dansk mundbevægelse ved perfektum med FÆRDIG er <har>. Perfektum med FÆRDIG ledsaget af mundbevægelser som <har> eller <har været> er nok særligt almindelig i formel tegnsprogs kommunikation, men eksemplet herover er fra en fortælling, som *ikke* er særligt formel. Det illustrerer derfor, at perfektum med FÆRDIG og de nævnte mundbevægelser også forekommer i almindelig dagligdags kommunikation på tegnsprog.

II.6 To supplerende perfektumformer

Emfatisk perfektum

Undertiden har man brug for at understrege en perfektumkonstruktion, altså betone, at noget virkelig *har* fundet sted. Eks. 4 og 5 var fra en sammenhæng, hvor det var relevant, og de viser, at både FÆRDIG og +afsluttet kan bruges emfatisk, dvs. med understregende funktion.

Der findes endnu et tegn, der kan bruges ved verber til at udtrykke perfektum. Det ligner lidt tegnet HAR, men håndfladen vendes væk fra afsenderen, mundbevægelsen er <har>. I dag er det overvejende ældre døve, der bruger det til som perfektumform, og bemærk, at det fortrinsvis bruges med emfatisk funktion. Nedenfor transskriberes det SIN, se evt. også tegnlisten.

Eks. 15 (PERF, klip 21):

SOMMETIDER SKE gestus PEG+c / SIN+c FAG PEG+m FORSVINDE gestus /

ÅRSAG TID SKIFTE gestus / NY FAG OPSTÅ+mange / KOMMUNE SUR PEG+v /

SKUMME-AF-VREDE / PEG+c **SIN** BETALE / PEG+c **SIN** GIVE EN UDDANNELSE /
har har

INDEHOLDE [] TOLK^UDGIFT gestus

Undertiden sker der det, at et fag forsvinder, fordi tiderne skifter og nye fag kommer til. Og så kan en kommune godt blive sur. De har jo betalt. De har givet en uddannelse med tolk.

I det næste eksempel bruges ligeledes SIN til at udtrykke perfektum, men på en lidt anden måde end i det forudgående eksempel:

Eks. 16 (PERF, klip 22):

GRUPPE PEG+flertal+h / HEDDE Liva(M)^GRUPPE / Liva(H) / ÅRSAG

PEG+flertal+c **SIN** SPILLE PÅ PEG+h Liva(M)^BÅD PEG+h / ENGANG

Gruppen hedder Liva-gruppen, fordi den har optrådt på båden Liva.

SIN har ikke emfatisk funktion her, så det vil være forkert at sige, at SIN som perfektumform *udelukkende* har emfatisk funktion. Man må forestille sig, at SIN engang var almindeligt brugt som

perfektumform uden emfatisk funktion. Siden da har den dog fået konkurrence fra nyere perfektumformer bruges altså i dag fortrinsvis af ældre som perfektumform og primært med emfatisk funktion. Men hos ældre kan man altså lejlighedsvis se spor af den gamle ikke-emfatisk brug - nok især blandt døve, der har lært tegnsprog fra deres (døve) forældre og derved udviklet en særlig høj grad af fortrolighed med tidligere generationers tegnsprog.

Benægtet perfektum

Når man skal udtrykke benægtet perfektum, bruges til at angive specifik
<bu>

perfektum.

Eks. 17 (PERF, klip 23):

(Eksemplet er fra en ferierejse, hvor hotelpersonalet har lovet at vække afsenderen og hendes rejseledsager klokken fem om morgenen.)

Pf:ligge-i-seng I-MORGEN Pf:ligge-i-seng KLOKKEN ÅBNE-ØJNE /

forbavset

NYSGERRIG-EFTER PEG+håndled KLOKKEN PEG+håndled /

TYVE OVER-HELT-KLOKKESLÆT FEM / VÆKKE+c TO+begge+c
<bu>

Vi lå og sov. Næste dag vågnede vi og ville se, hvad klokken var. Så gik det op for os, at den var 20 minutter over 5. De havde altså ikke vækket os.

Tidspunktet for fortællingen er først en nat, hvor fortælleren og en anden lå og sov på hotelværelset. Så kommer tidsangivelsen I-MORGEN, hvorved tidspunktet for fortællingen skifter til den efterfølgende dag, åbenbart tyve minutter over fem om morgenen. Den benægtende perfektum før VÆKKE+c angiver altså, at det er en specifik vækning, der skulle have fundet sted før tidspunktet for fortællingen, der menes.

Denne perfektumkonstruktion er uhyre almindelig og kan opfattes som et benægtet modstykke til perfektum med FÆRDIG og +afsluttet.

II.6: Alternative perfektumkonstruktioner

Ud over de tre basale og perfektumkonstruktioner og de to supplerende, skal nævnes et par, der snarere bør opfattes som alternativer til de tre basale. Den første illustreres i de næste to eksempler, hvor perfektum udtrykkes med et tegn, der i andre sammenhænge betyder at findes eller være et sted eller at have. Nedenfor er det transskriberet med ordet HAR, se evt. også tegnlisten:

Eks. 18 (PERF, klip 18):

OG MEGET MEGET VIGTIG HVAD / JA [tøver] **HAR** SKAFFE KONTAKT UNG DØV /

NOGLE+mh LAND+mh PEG+flertal+mh ...

Det er utroligt vigtigt [når man rejser til udlandet for at lave videooptagelser med og om unge døve], at man har skaffet sig kontakt med unge døve i de andre lande.

I næste eksempel fortæller en døv om sit foreningsarbejde og anvender to gange perfektum med HAR i forbindelse med FORBEREDE:

Eks. 19 (PERF, klip 19):

PEG+c NÆSTE MØDE / PEG+c LAVE-OM gestus /

PEG+c **HAR** SELVFØLGELIG FORBEREDE PEG+mhn UNDERSØGE / SIN+c NATUR /

PEG+flertal+v SKAL OGSÅ have(M) CHANCE / PEG+c gestus

PEG+c FØLE OPDAGE SKULLE GØRE FØR PEG / FORDI / PEG+flertal+v SIGE /

PEG+c **HAR** FORBEREDE PEG+mhn / KOBLE-SAMMEN+c+v
PEG+v—————

Til det næste møde ændrede jeg så fremgangsmåde. Jeg havde selvfølgelig forberedt og undersøgt sagerne, for det er min natur, men de andre skal jo også have en chance. Og jeg må indrømme, at det gik op for mig, at jeg virkelig skulle have gjort det før, for når de sagde noget, så kunne jeg supplere med det, jeg havde forberedt.

Eks. 19 er fra en fortælling, hvor afsenderen i begyndelsen oplyser, at hun først som ung voksen kom i kontakt med tegnsprogstalende døve. Men eks. 18 er (ligesom alle øvrige eksempler) fra en døv med døve forældre, så brugen af HAR i perfektumkonstruktioner er ikke begrænset til døve fra hørende familier, om end den muligvis er særligt almindelig blandt disse. Brugen af HAR i perfektumkonstruktioner kendes ikke i detaljer. Eks. 18 og 19 viser dog, at HAR i hvert fald kan bruges som specifik perfektum (dvs. svarende til perfektum med FÆRDIG og +afsluttet), men det er tænkeligt, at anvendelsen er endnu bredere.

HAR-perfektum er muligvis udsprunget af kommunikation mellem døve og hørende. Men i så fald er brugen med tiden blevet udvidet, for i dag bruges denne perfektumform også i tegnsprogs kommunikation mellem døve. Den bruges dog hyppigere af nogle end af andre, og det er sandsynligt, at døve fra hørende familier er særligt fortrolige med den og bruger den mere.

Endnu en alternativ perfektumkonstruktion skal nævnes her, selv om voksne døve næppe bruger den indbyrdes. Den anvendes imidlertid undertiden, når voksne døve skal kommunikere med nogen (hørende eller døve, børn eller voksne), som de ikke er sikre på forstår flydende tegnsprog. Den består i at bruge et tohåndstegn med passiv hånd, som normalt betyder, at noget er færdigt, eller at man er færdig med at lave noget, med perfektumbetydning. (Den passive hånd holdes her med håndfladen opad under den aktive hånd.)

Eks. 20(PERF, klip 29):

PEG+flertal+m FINDE-PÅ HVER+flertal+enkeltvis+m NAVN^TEGN /
<færdig>

 PEG+flertal+m KLAR
<færdig>

Man havde fundet på et navnetegn til hver af dem.

Denne tegnvariant karakteriseres af nogle som en særlig tydelig måde at udtrykke sig på, som er passende til modtager, som ikke behersker tegnsprog flydende, fx et mindre døvt barn eller voksen hørende, der har lært tegnsprog som andetsprog. Man vil også kunne finde den brugt til en forsamling af personer med blandede tegnsproglige forudsætninger, men altså næppe i en samtale mellem to voksne døde, der har begge har dansk tegnsprog som førstesprog.

III: Perfektum og modifikation af verber

Verber, som er modificeret for distribution, kan uden videre kombineres med perfektumtegnene FÆRDIG og haft(M). Ligesom man kan sige FÆRDIG STJÆLE og haft(M) SPØRGE, kan man altså også sige fx FÆRDIG STJÆLE+mange og haft(M) SPØRGE+længe.

Lidt mere overraskende er det måske, at et verbum modificeret for distribution også kan kombineres med modifikationen +afsluttet, men det kan altså lade sig gøre, som de to eksempler herunder viser. Det første indeholder MODTAGE med +afsluttet og +skiftevis. Det næste indeholder HØRE med +afsluttet og anden modifikation for distribution (det er noget uklart hvilken, nedenfor er den blot transskriberet med en stjerne (*)):

Eks. 21(PERF, klip 33):

HVORFOR / JA ÅRSAG PEG ENGANG SKAL NOVEMBER NITTEN^SEKS^FIRS /

MEN PEG+sekv-m PEG+flertal+m SEN PEG+flertal+m /

BEGYNDE SØGE+skiftevis PENGE BETALE+skiftevis+neu+c

SØGE+skiftevis / NOGLE HELDIGVIS **MODTAGE+skiftevis+afsluttet** /

så (M) TRÆNE+gentagelse AUGUST SEKS^FIRS / PEG+sekv-h /
PEG+sekv-v

PEG+sekv-h KULTUR^DAG+sekv-h NOVEMBER+sekv-h SEKS^FIRS
PEG+sekv-h

PEG+sekv-h PEG+periode+sekv-v TRE-MÅNED KUN /
PEG+sekv-v

neg
PEG+periode+sekv-v+h / TRÆNE / KAN-NÅ
PEG+sekv-v

Det [dvs. udsættelsen af kulturdagene] skete på den måde, at først skulle det være i november -86. Men så var der flere, som kom sent i gang med at begynde at søge penge, altså søge bevillinger. Det var dog lykkedes nogle at få indsamlet nogle bidrag, og de trænede så fra august -86. Men med kun 3 måneder fra august til kulturdagene i november kunne det ikke nås.

Eks. 22(PERF, klip 34):

?

HVORFOR VÆLGE PEG+h PRAG / JA ÅRSAG PEG+c **HØRE+*+afsluttet**

PEG+mv / PEG+h PRAG / UTROLIG SMUK+* BY

Grunden til, at jeg valgte Prag, var, at jeg havde hørt fra flere, at Prag er en fantastisk smuk by.

Eksempler som ovenstående er dog påfaldende sjældne. Noget tyder derfor på, at tegnsprogsbrugere søger at undgå verber modificeret for både perfektum og distribution, hvis det kan lade sig gøre. Meget ofte er der jo frit valg mellem FÆRDIG og +afsluttet, og i sådanne tilfælde kan man jo bare bruge FÆRDIG foran et verbum modificeret for distribution, fx FÆRDIG STJÆLE+mange. Men der findes som nævnt verber, der ikke kan danne perfektum med FÆRDIG, bl.a. HØRE og MODTAGE, og ved disse kan man altså finde +afsluttet sammen med i hvert fald nogle modifikationer for distribution.

Men i betragtning af, hvor sjældne eksempler som de to forudgående er, må man tro, at der findes måder i tegnsprog til at undgå modifikation for perfektum og distribution i samme tegn. Eks. 23 er muligvis et eksempel på dette. Det handler om en person, der har opnået meget i sit liv, og man kunne her have forventet OPNÅ+afsluttet+mange, men i stedet benyttes OPNÅ+mange efterfulgt af en særlig tilføjelse, nemlig GØRE +afsluttet:

Eks. 23 (PERF, klip 14):

opremsning

FAR PEG+ho / LIV Pf:periode+anaf-fortid PEG+ho DRØM MÅL
Pf+anaf-m

OPNÅ+mange PEG+ho / GØRE+afsluttet PEG+ho / [beskriver eget liv] /

opremsning

FAR **haft (M)** UNG TURE-RUNDT FORELSKET **haft (M)** PEG+ho /

Far har jo fået opfyldt sine drømme og mål livet igennem. [Beskrivelse af den unge mands eget liv.]

Far har jo haft sin ungdom og har prøvet at more sig og være forelsket.

En tilføjelse med GØRE+afsluttet er værd at lægge mærke til som ret simpel måde at udtrykke perfektum på, hvis man ønsker at bruge +afsluttet i forbindelse med et verbum modificeret for distribution, men helst vil undgå +afsluttet og modifikation for distribution i samme verbum.

GØRE+afsluttet som tilføjelse er i det hele taget almindelig i dagligdags tegnsprogs kommunikation og har muligvis en bredere anvendelse end eksemplet ovenfor antyder. Hvis man fx vil fortælle, at nogen har gjort noget bestemt i lang tid (fx overvejet en bestemt sag i lang tid), lægger det jo umiddelbart op til at bruge et verbum med både +længe og perfektum. En simpel løsning kunne her være at vælge perfektum med FÆRDIG, fx "PEG+c FÆRDIG TÆNKE+længe" ("Jeg havde tænkt meget over det."). Men fortrækker man at bruge +afsluttet, har man umiddelbart et problem, for bevægelsen i +afsluttet er muligvis uforenelig med den i +længe. Også her kan en tilføjelse med GØRE+afsluttet være en løsning, fx "PEG+c TÆNKE+længe PEG+c / GØRE+afsluttet PEG+c" ("Jeg havde tænkt meget over det.")

IV: Perfektum og tidsangivelser

IV.1 Tidsangivelse *sammen med* perfektum

Perfektum angiver som bekendt, at en begivenhed fandt sted forud for tidspunktet for fortællingen. Om den fandt sted længe før eller kort tid før, kan man ikke vide ud fra perfektumformen. Men det er muligt at tilføje en tidsangivelse, der præciserer dette. Fx kan man tilføje en variant af ENGANG eller FOR-NYLIG til en perfektumsætning og på den måde præcisere, om den forudgående begivenhed fandt sted fx *længe før* eller kun *ganske kort før* tidspunktet for fortællingen.

IV.2: Tidsangivelse i stedet for perfektum

I de tegnsprogseksempler, som indtil nu er gennemgået, har der været god overensstemmelse mellem brugen af perfektum på tegnsprog og i de danske oversættelser, sådan at perfektum på tegnsprog gennemgående er blevet gengivet med perfektum på dansk og vice versa. Men undertiden finder man på tegnsprog sætninger, hvor man umiddelbart forventer perfektum, men der ikke nogen. Til gengæld er der så er en tidsangivelse, der synes at træde i stedet for den "manglende" perfektum. De næste to eksempler illustrerer dette. Efter hver transskription kommer først en oversættelse, der følger tegnsprogsformuleringen så tæt som muligt, og bagefter en oversættelse til mere idiomatisk dansk.

Eks. 24 (PERF, klip 41):

TAGE-TIL+c+m MORGEN KLOKKEN SEKS / Pf:kigge-sig-omkring /

KOLD / SNE TYKT-LAG / TYKT-LAG-OVERALT /

NOGLE+h PEG+h FORTÆLLE PEG+c / **INDEN+anaf** / PEG+mn SNE FAKTISK CITAT

GAMMEL SNE / **INDEN+anaf** OKTOBER+anaf-fortid NOVEMBER+anaf-fortid

SNE+gentagelse LAG-VOKSER / EN METER / HALVTREDS CENTIMETER /

Jeg ankom klokken 6 om morgenen. Der var koldt, og der lå et tykt lag sne overalt. Jeg fik at vide af nogen, altså før [dvs. før rejsen eller før ankomsten], at der faktisk var tale om gammel sne. Tilbage i oktober-november sneede det en del. Der faldt halvanden meter i alt.

Jeg ankom klokken 6 om morgenen. Der var koldt, og der lå et tykt lag sne overalt. Jeg havde fået at vide af nogen, altså før, [dvs. før rejsen eller før ankomsten], at der faktisk var tale om gammel sne. Tilbage i oktober-november havde det sneet en del. Der var faldet i alt halvanden meter.

I begyndelsen af eksemplet er tidspunktet for fortællingen en bestemt (nytårs-)morgen kl. 6. Ved tidsangivelsen INDEN (modificeret for den anaforiske tidslinje) får tidspunktet locus til højre på den anaforiske tidslinje, og tidligere tidspunkter locus længere mod venstre. Samtidig skifter tidspunktet for fortællingen til den forudgående periode med gentagne snefald. Bemærk, at dette skift overrasker lidt her, fordi de gentagne snefald i oktober og november jo ikke i sig selv er væsentlige, det er resultatet af dem på tidspunktet for fortællingen, der er væsentligt. (Det tykke lag sne har betydning for fortællerens muligheder for at stå på ski.) Umiddelbart virker det derfor mere oplagt undlade INDEN her og i stedet bruge perfektum. Så ville man have fastholdt en bestemt morgen som tidspunktet for fortællingen i hele stykket.

Næste eksempel er fra en meget anderledes fortælling (en historisk beretning), men illustrerer grundlæggende det samme. Først opregnes ultrakort en kirkes historie igennem ca. 1000 år fra grundlæggelsen til i dag. Så kommer tidsangivelsen INDEN (modificeret for den anaforiske tidslinje), hvorved tidspunktet for fortællingen skifter til en tidligere periode, hvor kirken gentagne gange blev udsat for forandringer.

Eks. 25 (PERF, klip 42):

PEG+sekv.-v / PEG+sekv.-v PEG+sekv.-v KONGE Harald(M) BLÅ^TAND /
PEG+sekv.-v

PEG+tid-går+sekv.-v+h EN TUSINDE TYVE CIRKA / PEG+mh BISKOP Ansgar(M)
PEG+sekv.-v_____

TAGE-TIL+h+m / PEG+m INITIATIV BYGGE+gentagelse KIRKE / PEG+m ENGANG
PEG+sekv.-v_____

TØMMER^KIRKE / BYGGE BEDRE+* ÆNDRE+gentagelse / [] PEG+m KIRKE PEG+m /

NU / DET-ER ROSKILDE [tøver] KORS^KIRKE PEG+m / FAKTISK PEG+m []
PEG+m_____ Pf:helhed+m_____

opremsning_____
INDEN+anaf / PEG+m RIVE-NED BRAND BYGGE ØDELÆGGE TILFØJE+skiftevis
Pf:helhed+m_____

VOKSE-STØRRE / SIDST NU I-DAG / KAN SE+mvo / PEG+mvo / [] KORS^KIRKE

PEG+mvo / FORSKELLIG+gentagelse STIL PEG-RUNDT-LANGS-BYGNING

På et tidspunkt var der kong Harald Blåtand, og så nogen tid derefter, omkring 1020, kom biskop Ansgar, som fik sat gang i byggeriet af en kirke. Det var dengang en trækirke. Den blev så bygget om og forbedret, og den kirke er nu Roskilde Domkirke. Før det gik det slag i slag med nedrivning og brand og genopbygning og ødelæggelse, og gennem tilbygninger voksede den sig stadig større. Resultatet er, at man i dag kan se mange forskellige stilarter forskellige steder uden på bygningen

[Som ovenfor] og den kirke er nu Roskilde Domkirke. Den har gennemgået nedrivninger og været udsat for brand og været genopbygget, og gennem tilbygninger er den blevet stadig større. Resultatet er, at man i dag kan se mange forskellige stilarter forskellige steder uden på bygningen

Ved PEG+m KIRKE PEG+m / NU / DET-ER ROSKILDE KORS^KIRKE PEG+m er tidspunktet for fortællingen fortælleøjeblikket. Ved tidsangivelsen INDEN (modificeret for den anaforiske tidslinje) skifter det til en forudgående periode, hvor kirkebygningen gentagne gange blev udsat for forandringer. Kort efter kommer et par nye tidsangivelser, hvorved tidspunktet for fortællingen skifter tilbage til fortælleøjeblikket (SIDST NU I-DAG). Også her forekommer det mere oplagt at undlade INDEN og i stedet bruge perfektum i sætningen om de mange forandringer af bygningen. På den måde ville man have fastholdt fortælleøjeblikket som tidspunktet for fortællingen igennem hele stykket.

Specifik eller generel perfektum?

De forudgående to eksempler har én ting til fælles udover brugen af INDEN og fraværet af perfektum: *sætningerne med INDEN beskriver en periode, der kan opfattes på to måder.* Snevejret i oktober og november kan jo anskues én længere proces med et samlet resultat (her et 1½ meter tykt snedække), men de kan også opfattes som et generelt fænomen der indtraf et ubestemt antal gange. De mange hændelser i Roskilde Domkirke igennem flere hundrede år kan ligeledes anskues som én lang proces med ét samlet resultat (her kirkebygningen, sådan som den fremtræder i dag), men også som en række fænomener, der berørte kirkebygningen, som hver især indtraf et ubestemt antal gange, altså som generelle fænomener.

Et handlingsforløb bestående af et ubestemt antal begivenheder, der sammen danner én proces med et samlet resultat, udgør muligvis et dilemma i forhold til at vælge perfektum på tegnsprog. På den

ene side er det jo en specifik begivenhed, hvilket taler for at vælge specifik perfektum, men det er også et ubestemt antal begivenheder, hvilket tale for at vælge generel perfektum, og man kan jo ikke gøre begge dele.

Alle sprog udvikler sig med tiden også grammatisk. At tegnsprogsbrugerne undlod perfektum i eks. 24 og 25 og i stedet omskrev med INDEN modificeret for den anaforiske tidslinje, tyder på, at det nuværende perfektumsystem i dansk tegnsprog stadig er under etablering, og at tegnsprogbrugere derfor lejlighedsvis kommer ud for, at det nuværende system ikke helt dækker deres behov. Eksemplerne illustrerer samtidig omskrivning med tidsangivelsen INDEN modificeret for den anaforiske tidslinje som en mulig løsning, når ingen af de eksisterende perfektumformer er helt dækkende.

Resumé

I tegnsprog er der tre basale perfektumformer: haft(M), FÆRDIG og +afsluttet. haft(M) er den eneste mulige perfektumform i sætninger uden verbum og i sætninger med tilstandsverbum. I sætninger med handlingsverbum betegner FÆRDIG og +afsluttet specifik perfektum, mens haft(M) betegner generel perfektum. Derudover findes der to supplerende perfektumformer med mere specialiseret anvendelse (hhv. benægtet og emfatisk perfektum). Endelig findes der enkelte alternative perfektumformer, som anvendes af nogle, men ikke alle tegnsprogsbrugere stedet for eller side om side med de basale perfektumformer.

Et verbum kan indeholde mere end én modifikation, og derfor kan man godt finde verber med både +afsluttet og en modifikation for distribution, fx MODTAGE+afsluttet+skiftevis. Sådanne tegn er dog sjældne, hvilket tyder på at tegnsprogbrugere undgår dem, når de kan. Ofte kan det gøres ved at bruge FÆRDIG i stedet for +afsluttet, fx FÆRDIG BESTILLE+mange i stedet for BESTILLE+afsluttet+mange. Når det ikke er muligt at bruge FÆRDIG, ses undertiden anden løsning, nemlig et verbum modificeret for distribution efterfulgt af en tilføjelse med GØRE+afsluttet, fx "OPNÅ+mange PEG+ho / GØRE+afsluttet PEG+ho".

Perfektum findes også i dansk, og i langt de fleste tilfælde kan en tegnsprogsperfektum oversættes med dansk perfektum og vice versa. I visse tilfælde, hvor det på dansk er oplagt at bruge perfektum, ser det dog ud til, at man på tegnsprog undgår perfektum og i stedet laver en omskrivning med tidsangivelsen INDEN modificeret for den anaforiske tidslinje jf. eks. 24 og 25.

Transskription

De sædvanlige konventioner er fulgt mht. brug af store og små bogstaver samt +, bindestreg, skråstreg og almindelige locussymboler, samt symboler for spørgende og benægtende mimik.

Af særlige konventioner kan nævnes:

[] betyder, at noget mindre væsentligt er udeladt. Det vil typisk være et eller flere afbrudte tegn, evt. med gestus og tøven imellem.

[...] (kun brugt enkelte gange)

betyder, at nogle tegn er udeladt for at gøre eksemplet kortere. Det tilsvarende sted i den danske oversættelse er ligeledes markeret med [...].

[tøver], [tænker]

betyder, at afsenderen kortvarigt standser op mellem to tegn og gør som angivet i parentes.

+* betyder, at tegnet har en modifikation, som af praktiske grunde ikke specificeres nærmere. (Betydningen af modifikationen vil som regel fremgå af oversættelsen.)

Hvis flere sådanne modifikationer optræder i samme eksempel, bruges +* om den første, +** om den næste og så fremdeles.

tidslinier: der anvendes følgende forkortelser:
+anaf (= +anaforisk-tidslinie)
+sekv (= +sekvenslinie)
+deikt (=+deiktisk-tidslinie)
-fortid (for locus på fortidsdelen af en tidslinie)
-fremtid (for locus på fremtidsdelen af en tidslinie)

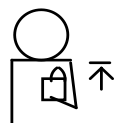
Fed skrift bruges til at fremhæve et eller flere tegn i transskriptionen, som kommenteres i den tilhørende tekst.

Bemærk: Mundbevægelser er generelt ikke noteret. I enkelte tilfælde er det relevant at fokusere på mundbevægelsen ved bestemte tegn. I sådanne tilfælde er mundbevægelserne noteret ved alle tegn i et eksempel. Mundbevægelserne er noteret efter de sædvanlige konventioner (understregning og små bogstaver under notationen af tegnet).

Af overskuelighedsgrunde er temamimik ikke anført. Temaer er dog som hovedregel adskilt fra andre led med "grænseskråstreger".

Tegnlister

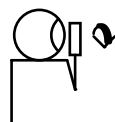
benægtet perfektum

<bu>

Se eks. 16.

DENGANG
ENGANG
FØR

FÆRDIG

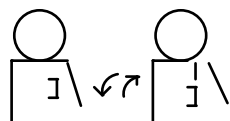
Denne udtale er langt den mest almindelige. Det er denne udtale, der menes, når der i transskriptionerne står FÆRDIG.

FÆRDIG

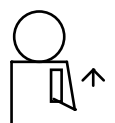

Se eks. 20.

haft(M)

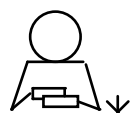

HAR

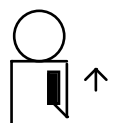
Se eks. 18 og 19.

INDEN

Se eks. 24 og 25.

SIN

Se eks. 15 og 16.

Ordliste

+afsluttet: En modifikation, som forekommer ved en hel del verber, især verber som udtrykker en handling (KØBE, HENTE, SPØRGE) eller en sansning (SE, HØRE). Den udtrykker specifik perfektum (se dette) og viser sig ved en kortvarig fastholdelse af hånden i begyndelsesstillingen efterfulgt af en lidt hurtigere bevægelse end i grundformen.

Benægtet perfektum: En perfektumkonstruktion, som udtrykker perfektum i en benægtet sætning. Udtrykkes gennem et særligt tegn, se tegnlisten. Se evt. også eks. 16.

Emfatisk perfektum: Modifikationen +afsluttet og perfektumformen FÆRDIG kan udføres særligt "energisk" og dermed udtrykke emfatisk (=understregende) perfektum. SIN som perfektumform bruges efterhånden især som emfatisk perfektum, men har formentlig tidligere været brugt som "almindelig" dvs. ikke-emfatisk perfektum. Blandt ældre døve, især dem, der har lært tegnsprog fra tidligere generationer, kan den gamle brug som ikke-emfatisk perfektum lejlighedsvis ses.

Førdatid: Se Perfektum.

Førnutid: Se Perfektum.

Generel perfektum: En perfektumkonstruktion i bekræftende sætninger. Den udtrykkes ved haft(M) og bruges om en eller flere tidligere begivenheder anskuet som et generelt fænomen (ikke en eller flere specifikke begivenheder).

Perfektum: En konstruktion, som signalerer, at man taler om en tidligere begivenhed, men uden at ændre tidspunktet for fortællingen. På dansk kan vi skelne mellem en nutids-perfektum (sædvanligvis kaldet førnutid) og en datidsperfektum (sædvanligvis kaldet førdatid). På tegnsprog skelner man ikke mellem nutids- og datids-perfektum, men i bekræftende sætninger skelnes der mellem generel perfektum (se dette) og specifik perfektum (se dette).

Specifik perfektum: En perfektumkonstruktion i bekræftende sætninger. Den perfektum udtrykkes gennem en særlig modifikation af verber, her kaldet +afsluttet, eller ved hjælpetegnet FÆRDIG foran et verbum, eller ved en kombination af disse

Tidspunktet for en fortælling: Tidspunktet kan være tidspunktet for en begivenhed, der tales om, fx: Han fik afslag fra forsikringen. Her er tidspunktet det tidspunkt, hvor afslaget blev givet. Taler man om en begivenhed, der finder sted før tidspunktet for fortællingen, markeres det i nogle sprog med perfektum, fx: Han er i skidedårligt humør, for han *har fået afslag* fra forsikringen.

Tidspunktet for en fortælling kan skifte i løbet af fortællingen. Perfektum ændrer dog ikke ved tidspunktet, men *tidsangivelser* gør det, fx tidsangivelser som EN DAG, TRE-MÅNED SENERE, FØR FEST og DENGANG. Tidspunktet for fortællingen skifter også (lidt) ved kronologiske opremsninger af handlinger med en lille fremadgående hovedbevægelse ved hver handling fx: "PEG+c STÅ-OP / BRUSEBAD / KLÆDE-SIG-PÅ" ("Jeg stod op, og så gik jeg i bad, og så klædte jeg mig på").

Kilde

Perfektum (u. å.). [Videoklipsamling]. Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation.

Albertsen, K. (2020). *Perfektum* [undervisningsnoter]. Tegnsprogs- og skrivetolkeuddannelsen, Københavns Professionshøjskole